

A GYÓGYSZERÉSZEK SZEREPE AZ ALLERGIÁS MEGBETEGEDÉSEK MEGELŐZÉSÉBEN ÉS KEZELÉSÉBEN

A 2017-es patikanap kapcsán meghirdetett gyógszertári/gyógyszerészi aktivitások középpontjába a gyógyszerészek szerepe az allergiás megbetegedések megelőzésében és kezelésében téma került.

A téma fontosságára és időszerűségére a Nemzeti Egészségfejlesztési Intézet és a Kamara között 2015-ben kötött együttműködési megállapodás már rámutatott és az elmúlt két évben a szakma és az egészségpolitika részéről már voltak olyan kezdeményezések, amelyek megalapozták, hogy 2017-ben ez kerüljön az érdeklődés homlokterébe.

A patikanapi előkészületekhez kapcsolódó egyeztetések kapcsán az MGYT, a Kamara és a Debreceni Egyetem Gyógyszerésztudományi Kar összefogásának megfelelően született döntés arról, hogy egy évig (a következő patikanapig terjedő időben) megfelelő ütemezésben készülnek el azok a tájékoztatók, amelyek megfelelő szakmai háttérrel biztosítanak ahhoz, hogy a gyógyszerészek megfelelő felkészültséggel vegyenek részt a programban, és ezeknek a tájékoztatóknak az „anyalapja” a Gyógyszerészet lesz. A Gyógyszerészi Hírlap feladata elsősorban az operatív információk közzététele lesz, és időről időre közvetlenül is meg kívánjuk keresni a gyógszertárakat. (Ennek a programnak az előfutára a két évvel ezelőtt szintén patikanapon elindított racionális ásványi anyag és nyomelem felhasználást célzó program, valamint a tavalyi „házipatika program” volt, melyekben – az MGYT és a Kamara koordinálásával – úgyszintén több publikáció és szakmai kiadvány is született.

Az „allergia-sorozat” az allergiás rhinitis-szel foglalkozó dolgozattal kezdjük.

„A lakossági gyógyszerellátásban gyógyszerészi gondozás keretében végzett felnőtt és gyermek allergiás rhinitis öngyógyításának irányításáról” című irányelv bemutatása

Bácskay Ildikó

Az idei patikanapi program témája a különböző típusú allergiák gyógyszeres terápiája és gyógyszerészi gondozása. Mint ismeretes európai uniós támogatással valósult meg a TÁMOP-6.2.5. „*Szervezeti hatékonyság fejlesztése az egészségügyi ellátórendszerben – Egységes külső felülvizsgálati rendszer kialakítása a járó- és fekvőbeteg szakellátásban, valamint a gyógszertári ellátásban*” című projekt keretében a BELLA (Betegellátók Akkreditációja a Biztonságos Betegellátásért) standardfejlesztés.

Ennek keretei között 16 gyógyszerészi gondozási irányelv kidolgozására is sor került a Gyógyszerészi Gondozás Szakmai Bizottság irányításával. Az irányelvek három fő csoportba sorolhatók:

- az első csoportba az öngyógyszerelésre vonatkozó,
- a második csoportba a nagy népegészségügyi következményekkel járó betegségek,
- a harmadik csoportba pedig a speciális állapothoz – a várandóssághoz és az idősebb betegek ellátásához kapcsolódóak tartoznak.

Az irányelvek támogatására egy szoftver is kifejlesztésre került, amely BEGÓNIA néven fut.

„*A lakossági gyógyszerellátásban gyógyszerészi gondozás keretében végzett felnőtt és gyermek allergiás rhinitis öngyógyításának irányításáról*” című irányelv a gyógyszerészeknek a betegek öngyógyszerelésének vezetéséhez szükséges tudnivalókat foglalja össze.

Az irányelvet jelenleg az Egészségügyi Szakmai Kollégium illetékes tagozata ellenőrzi, hivatalos megjelenése hamarosan várható.

A bevezetés rugalmas elősegítése érdekében az allergiás rhinitis szakmai irányelv általános és részletes ajánlásait mutatom be. Ez iránymutatást ad a gyógyszerészi gondozás keretén belül elvégzett öngyógyszerelésre vonatkozó tanácsadásra. Az irányelv kijelöli azokat a „*piros zászlókat*”, amelyek jelzik, hogy mikor szükséges a beteget orvoshoz irányítani.

Az ajánlások besorolása a GRADE szabályai alapján történt [1]. Az ajánlások evidencia-szintjét (A)-(D) jellel szerepeltetem. A mellékletek a szakmai irányelv végén kerültek feltüntetésre, de egy információs lapon a folyóirat mellékleteként is megjelentetjük, amik a tára melletti használatukkal segíthetik az expediálást.

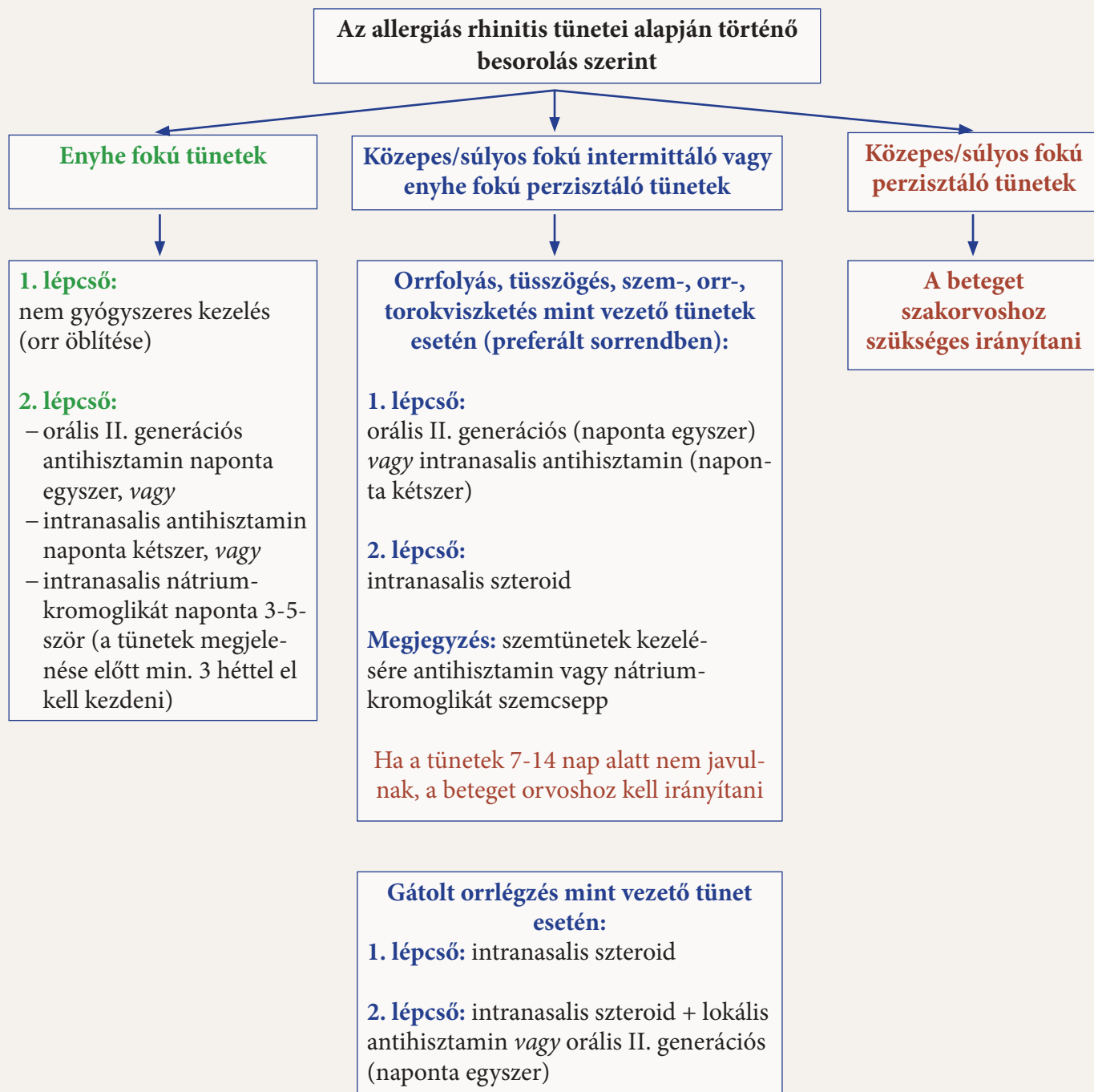
Általános ajánlások

A1: A gyógyszerésznek beszélgetést *szükséges* kezdeményezni az alapszintű gyógyszerészi gondozáshoz kapcsolódó OTC gyógyszerek expediálásakor, annak érdekében, hogy megfelelő és elegendő információt kapjon a beteg öngyógyításának okáról (A) [2].

Jogszabályi háttér: 41/2007. (IX. 19.) EüM rendelet a közforgalmú, fiók- és kézigyógyszertárak,

AZ ALLERGIÁS RHINITIS (GYERMEK ÉS FELNŐTT) LÉPCSŐZETES KEZELÉSÉNEK ALGORITMUSA GYÓGYSZERÉSZEKNEK

(Bármely stádiumban az allergén vagy irritáns eliminációja, ha lehetséges.)

Orrdugulás esetén lokális vasoconstrictor csak súlyos esetben, maximum 10-14 napig használható.

továbbá intézeti gyógyszerterek működési, szolgálati és nyilvántartási rendjéről.

- A2:** Annak érdekében, hogy a beteg állapotáról megfelelő információt kapjunk, a gyógyszerésznek kulcskérdéseket javasolt feltenni (C) [3].
- A3:** A gyógyszerésznek jól felkészültnek kell lennie, hogy képes legyen megfelelően felmérni a beteg állapotát és betegségét, annak érdekében, hogy mikor kell orvoshoz irányítani a beteget. Ennek érdekében a gyógyszerésznek folyamatos továbbképzésen kell részt vennie (besorolás: A, valamint használnia és ismernie ajánlott a szakmai irányelveket és protokollokat (C), [3].
- A4:** A gyógyszerésznek objektív tájékoztatást kell adnia a gyógyszerekről. Ennek során az adott OTC gyógyszerre vonatkozóan az alábbiakról kell tájékoztatni a beteget:
- Milyen hatása van a készítménynek.
  - Mennyit kell szednie a gyógyszerből.
  - Hogyan és mennyi ideig szedje a gyógyszert.
  - Milyen mellékhatása van a készítménynek (figyelembe véve azok gyakoriságát, észlelhetőségét és súlyosságát).
  - Hogyan tudja a beteg saját maga ellenőrizni a gyógyszerhatást.
  - Lehetséges interakciók (vény nélküli és vényköteles szedett gyógyszerekkel, élelmiszerrel, gyógynövényekkel kapcsolatban).
  - A gyógyszerrel kapcsolatos óvatossági és tiltó szabályok.
  - Teendők adagolási hiba esetén.
  - Mikor forduljon orvoshoz a beteg (A) [2, 3].
- A5:** A gyógyszerésznek felügyelnie és segítenie szükséges a beteget abban, hogy megfelelő és felelősségteljes öngyógyító tevékenységet végezzen. A felelősségteljes öngyógyítás az a gyakorlat, amely során az egyének a saját gyengékedésüket és állapotukat olyan OTC gyógyszerekkel kezelik, amelyek biztonságosak, hatásosak és ellenőrzöttek, és ezen tevékenységüket megfelelő felkészültségű szakemberek irányítják. (C) [3].
- A6:** A betegtájékoztatást nyugodt körülmények között, egyénre szabottan, a betegjogok és a titoktartás szabályait betartva kell végeznie. Biztosítani kell, hogy a beteggel folytatott konzultációt illetéktelen személy ne hallja. Tiszteletben kell tartani a beteg személyi autonómiáját és a kezeléssel kapcsolatos döntések meghozatalához szükséges információkkal el kell látni. A tájékoztatásnak érthetőnek és a beteghez igazodónak kell lennie (A).

Jogsabályi háttér:

- Az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV törvény 1. § (c) pont és 2. § (1) bekezdés;
- Az egészségügyi és a hozzájuk kapcsolódó

személyes adatok kezeléséről és védelméről szóló 1997. évi XLVII. törvény 13. § és 14. §.

- A7:** A gyógyszerésznek a gyógyszerek expedálásakor meg kell győződnie arról, hogy a termék megfelelő minőségű, valamint biztonságos forrásból származik-e (A).
- A8:** A gyógyszerésznek gondoskodnia kell a gyógyszerek megfelelő tárolásáról. A gyógyszerésznek a gyógyszereket a VIII. Magyar Gyógyszerkönyv előírásai valamint a gyártó utasítása alapján kell tárolnia, hogy azok az előírt felhasználhatósági időtartamon belül megőrizzék minőségüket (A) [4].
- A9:** A gyógyszerésznek segítenie kell az orvosgyógyász-beteg együttműködést és erősíteni a beteg bizalmát a terápia és a terápiában résztvevő szakemberek iránt. Mindezen tevékenységet a betegjogok figyelembe vételével az orvosi és a gyógyszerészeti etikai kódexben foglaltaknak megfelelően szükséges végezni (C) [5, 6].

Specifikus szakmai ajánlások az allergiás rhinitis öngyógyításához

- A10:** *Allergiás rhinitis (AR) meglétének felismerése*
A gyógyszerésznek az allergiás rhinitis pontos felismerése, valamint a fertőzéses és egyéb etiológiájú rhinitistől való elkülönítése érdekében az **1. mellékletben** részletezett kérdéseket szükséges feltennie a betegnek. Ha nem egyértelmű az AR megléte, orvoshoz kell a beteget irányítani (A) [7, 8, 9].
- A11:** *Az allergiás rhinitis súlyosságának meghatározása*
Amennyiben a betegnek allergiás rhinitise van, a panaszok súlyosságáról is tájékozódni kell. A gyógyszerész csak akkor ajánlhat az AR öngyógyítására OTC készítményt, ha az AR enyhe fokú, tehát a betegség nem zavarja az egyént a napi aktivitásban, munkában/tanulásban, az éjszakai alvásban. Erre vonatkozó kérdések az alábbiak:
- Milyen gyakoriak a tünetek (hetente hányszor fordul elő)?
  - Mióta állnak fenn a tünetek?
  - Zavarják-e a tünetek a mindennapi életet (alvás, kikapcsolódás, munkahelyi tevékenységek)?
- Ha mindezen tevékenységeket gátolja, akkor orvoshoz kell a beteget irányítani (részletesen **2. melléklet**) (A) [7, 8, 9].
- A12:** *Az AR időbeli lefolyása*
A gyógyszerésznek tájékozódnia kell az AR időbeli lefolyásáról is. Amennyiben a betegség intermittáló (ennek eldöntésére ld. **2. melléklet**) és enyhe fokú, a gyógyszerész OTC készítményeket javasolhat a betegség öngyógyítására (A)

[7, 8, 9].

A13: *Az AR kapcsolódása krónikus betegségekhez*
Amennyiben a beteg asztmás és/vagy egyéb alsó légutakat érintő krónikus betegsége van (COPD), orvoshoz kell irányítani. (Kérdések a **3. mellékletben**). Az allergiás rhinitis és az asztma gyakran társul egymáshoz. Az AR az asztma egyik kockázati tényezőjének tekintendő. Hosszú ideje fennálló (krónikus) AR esetén ki kell kérdezni a beteget az asztma tüneteiről. Amennyiben a kérdőív alapján a beteg asztmás tünete-

ket mutat, azonnali orvoshoz irányítás szükséges (A) [7, 8, 9].

A14: *A beteg orvoshoz irányítása*
A beteget mindig és haladéktalanul orvoshoz szükséges irányítani **4. mellékletben** részletezett ún. alarm tünetek esetén (A) [7-10].

A15: *A beteg életkora alapján történő orvoshoz irányítás*

Gyermekek esetén 12 éves kor alatt az AR öngyógyítása enyhe és intermittáló esetben is orvosi irányítás mellett történjen, gyógyszereszi

1. melléklet

ÁLLAPOTFELMÉRŐ KÉRDŐÍV

Az allergiás és nem allergiás rhinitis tünetei átfedhetnek, ennek elkülönítését segíti az alábbi kérdőív (www.globalfamilydoctor.com). Az első kérdéscsoportban a „nem” válaszok, míg a második kérdéscsoportban az „igen” válaszok jellemzőek AR-re.

a) Rendelkezik-e Ön az alábbi tünetekkel?

- Féoldali orrpanaszok? ... .. Igen ... .. Nem
- Sűrű, zöld vagy sárga színű orrváladék? ... .. Igen ... .. Nem
- Hátsó garatfalon lecsorgó nyák és nincsen vizes orrfolyás? ... .. Igen ... .. Nem
- Arcfájdalom? ... .. Igen ... .. Nem
- Ismétlődő orrvérzések? ... .. Igen ... .. Nem
- Szaglászvesztés?... .. Igen ... .. Nem

b) Rendelkezik-e Ön az alábbi tünetekkel naponta legalább egy órán keresztül vagy a legtöbb napon egy adott szezonban, ha a panaszai szezonálisak?

- Vizes orrváladékozás ... .. Igen ... .. Nem
- Tüsszögés, rohamokban ... .. Igen ... .. Nem
- Orrdugulás ... .. Igen ... .. Nem
- Orrviszketés... .. Igen ... .. Nem
- Kötőhártya-gyulladás (vörös, viszkető szem) ... .. Igen ... .. Nem

2. melléklet

AZ AR SÚLYOSSÁGI FOKOZAT MEGHATÁROZÁSA

Intermittáló tünetek

- Heti négy vagy ennél kevesebb napon át, vagy
- folyamatosan, négy hétnél rövidebb ideig.

Perzisztáló tünetek

- Heti négynél több napon és
- folyamatosan négy hétnél hosszabb ideig.

Enyhe (egyidejűleg)

- Zavartalan alvás,
- zavartalan mindennapi tevékenység, sport, kapcsolódás,
- nem korlátozott munkahelyi és iskolai aktivitások,
- nincsenek kellemetlen, nagyon zavaró tünetek.

Középsúlyos – súlyos (egy vagy több az alábbiak közül)

- Alvászavarok,
- bizonyos mindennapi tevékenységek (sport, szórakozás) akadályozottak,
- munka- és iskolai teljesítmény csökken,
- intenzív tünetek.

3. melléklet

ALSÓ LÉGÚTI SZŰRŐKÉRDÉSEK (ARIA 4 ASZTMASZŰRŐ KÉRDÉSEK)

- Volt-e valaha (vagy akár többször is) sípoló légzése?
- Tapasztalt-e már zavaró köhögéseket, különösen éjjel?
- Fizikai terhelés után tapasztalt-e sípoló légzést, vagy köhögött-e?
- Érez-e időnként mellkasi feszülést?

4. melléklet

ALARM TÜNETEK, MELYEK HALADÉKTALANUL SZAKORVOSI VIZSGÁLATOT TESZNEK SZÜKSÉGESSÉ

Abban az esetben, ha a gyógyszerész az alábbi tünetek fennállását is észleli, a beteg orvoshoz irányítás szükséges:

- féloldali orrpanaszok,
- gennyes orrfolyás (elülső és/vagy garati),
- ehhez társuló arc fájdalom, fejfájás,
- szaglászvesztés,
- arc-, és periorbitalis duzzanat,
- láz, rossz általános állapot.

felügyelet mellett. Gyermekkorban különösen fontos, hogy az asztmára utaló tüneteket diagnosztizálják, illetve folyamatos betegkövetés szükséges éppen azért, hogy a legkorábbi időben felismerjék az asztmára utaló kockázati tényezőket (A) [8-10].

Az AR terápiájára vonatkozó ajánlások**A16:** *Allergén felderítése és elkerülése*

Az allergiás rhinitisben szenvedő beteg kezelésének a célja a tünetek mérséklése, illetve a tünetek megszüntetése, ezáltal a betegek életminőségének a javítása. A kezelés része az allergén elkerülése. Ennek érdekében fontos az allergén felderítése. Ezért a beteg figyelmét ajánlott felhívni a mielőbbi diagnosztikus vizsgálatok elvégzésének lehetőségére. Mindemellett a beteget tájékoztatni célszerű, hogy amennyiben az AR tünetei súlyosbodnak és/vagy a tünetek időbeli megjelenése perzisztálósá válik, és/vagy évenként újra megjelenik, orvoshoz irányítás szükséges, valamint az AR diagnózisát bőrtesztrel és/vagy vérvizsgálattal is ajánlott megerősíteni (C) [7, 8, 10].

A17: *Betegirányítás, terápia ajánlása, betegoktatás*

A gyógyszerész a fenti ajánlások alapján a beteget az **I. ábra** szerinti algoritmus szerint ellátja, és az ott feltüntetett terápiát javasolja, de vényköteles gyógyszerek esetében csak az orvoshoz irányításra, valamint az orvos által rendelt gyógyszerek helyes alkalmazásáról való tájékoztatásra és életmód-tanácsadásra terjed ki a kompetenciája. A beteg orvoshoz irányítása ese-

tén szükséges referáló levelet (lásd mellékletek) kitölti, melyet a megfelelő diszkréciót biztosító formában juttat el a kezelőorvoshoz.

Felnőttek esetén (15 éves kortól), az OTC gyógyszer expedálása előtt tájékozódni kell még:

- az egyéb betegségekről,
- a már szedett gyógyszerekről,
- köthető-e valamihez a tünetek megjelenése és súlyosbodása,
- kísérő tünetek jelenlétéről,
- ismert gyógyszerallergiákról,
- nők esetén terhességről és szoptatásról.

A18: *Teendők eredménytelenség esetén*

Amennyiben a beteg számára a gyógyszerész által javasolt OTC gyógyszeres kezelés 7-14 napon belül nem jár eredménnyel, az AR öngyógyítására orvosi konzultáció ajánlott (C) [9].

A19: *Terápiához kapcsolódó ajánlások*

A gyógyszerész a terápia ajánlása mellett kifejezetten felhívja a beteg figyelmét az alábbiakra:

- Az ajánlott készítmény kezelési sémája, a kezelés javasolt időtartama,
- a vasoconstrictorok tartós alkalmazásakor fel lépő „rebound” hatás: rhinitis medicamentosa és/vagy orrnyálkahártya atrófia elkerülése érdekében max.10-14 napos folyamatos kezelésnél hosszabb kezelés nem ajánlott, de az egyéni érzékenységet figyelembe kell venni a kezelés pontos időtartamának meghatározásakor
- az AR gyakran jár együtt más allergiás megbetegedésekkel, ezért ezekre kiemelt figyelmet kell fordítani (asztma, ekcéma, ételallergia, urticaria). Ezen tünetek észlelését a beteg feltétlenül jelezze kezelőorvosának (A) [7-10].

- Az ismert szezonális allergia súlyosságának minimalizálása érdekében a gyógyszeres kezelést az allergén várható vagy előre jelzett terjedésénél kb. 1 héttel korábban célszerű megkezdeni (kivétel a nátrium-kromoglikát, amivel a kezelést a tünetek várható megjelenése előtt már 3 héttel javasolt elkezdeni). Itt a gyógyszerész a nyomon követett betegek figyelmét felhívhatja a korai kezelés jelentőségére, vagy a gyógyszerértárba kihelyezett tájékoztatóval figyelemztetheti a betegeket (C) [9, 11].

A20: *Életmódra vonatkozó tanácsadás*

A gyógyszerész feladata az életmódra vonatkozó tanácsadás, mivel megfelelő életmód-váltással az AR tünetei csökkenthetők. Az életmódban és a környezet megválasztásában az alábbiakra javasolt kiemelten figyelni:

- Kerülje a szabadtéri munkavégzést (pl. fűnyírást, szénagyújtást),
- lehetőleg naponta mosson haját,
- száraz szeles időben keveset tartózkodjon a szabadban, maradjon a lakáson belül és a lakás, ill. az autó ablakait tartsa zárva,
- használjon légkondicionálót, pollenszűrőt a lakásban, autóban,
- ruhát ne szárítson, ágyneműt ne szellőztessen a szabadban,
- naponta mossa ki orrjárait,
- panaszokat okozhat bizonyos gyümölcsök, zöldségek fogyasztása, mert hasonló allergéneket tartalmazhatnak, mint a pollenek (kereszt-reaktivitás), erről konzultáljon allergológussal (C) [3, 11].

A21: *A beteg ellátása kiadványokkal és a beteg további tájékoztatása*

- A gyógyszerész átadja a Gyógyszerészeti Gondozás Szakmai Bizottság által készített és/vagy további releváns beteg-tájékoztató kiadványokat (C) [2, 3].
- A gyógyszerész a betegnek minden esetben köteles felajánlani a további tájékoztatás lehetőségét (A) [2].

IRODALOM

1. GRADE (Grading of Recommendations Assessment, Development and Evaluation) Working Group 2007 1 (modified by the EBM Guidelines Editorial Team). – 2. Alapszintű gyógyszerészeti gondozás keretében végzett gyógyszerbiztonsági ellenőrzés 2014. 05. 01. – 3. Joint FIP/WHO guidelines on GPP: Role of the Pharmacist in Self-Care and Self-Medication webpage cím (2013. január 15.). – 4. VIII. Magyar Gyógyszerkönyv. Országos Gyógyszerészeti és Élelmezés-egészségügyi Intézet. 2016. augusztus 17. – 5. Orvos Etikai Kódex. www.mok.hu/info. 2014.12.17. pdf elérhetőség. – 6. MGYK Etikai Kódex. www.mgyk.hu/index. A 2011. október 29-én elfogadott Etikai Kódex, a 11/2012. (V.12.) K. számú határozattal és a 14/2016. (IV.2.) K. számú határozattal egységes szerkezetben. – 7. Emberi Erőforrások Minisztériuma – Egészségügyért Felelős Államtitkárság, Egészségügyi Szakmai Kollégium: Egészségügyi szakmai irányelv – Az allergiás rhinitis ellátásáról Érvényességi ideje: 2017. 12. 31. – 8. Management of Rhinosinusitis and Allergic Rhinitis Ministry of Health Singapore Guideline 01 Febr. 2010. – 9. Management of Allergic Rhinitis Symptoms in the Pharmacy, ARIA (Allergic Rhinitis and its Impact on Asthma) in the Pharmacy, Based on the Allergic Rhinitis and its Impact on Asthma Workshop Report In collaboration with the World Health Organisation, Paris October 23, 2002. San Antonio, November 17. 2002. – 10. Allergic rhinitis University of Michigan Health (Egészségügyi szakmai irányelv) 2007. október 01. USA. – 11. Emberi Erőforrás Minisztérium szakmai protokoll, Krónikus légúti betegségek gyógyszerészeti gondozásáról

BÁCSKAY I.: *Management of Allergic Rhinitis Symptoms in the Pharmacy.*

The article ensures guideline for pharmacists in the frame of pharmaceutical care. The objective of this guideline is to help the pharmacist in the management of allergic rhinitis. The main points are the classification of allergic symptoms and the therapy by OTC drugs. The red spots (the patient should be governed to the physician) are also determined.

A szerző címe:

Debreceni Egyetem Gyógyszerésztudományi Kar, Debrecen, Nagyerdei krt. 98. – 4032